

STUDII

CIVIL TORT LAW SAU PARADIGMA ILICITULUI CIVIL

Sebastian Florin TELECAN*

„C'est sur l'usage de la raison qu'est fondée la responsabilité.”

M. Planiol

Abstract: Civil Tort Law or The Paradigm Shift Towards the Study of Civil Illicit. *This paper aims to introduce the romanistic formed jurist in a short peregrination through a different legal system--different as an intellectual source and legal structure--such as the Anglo-Saxon legal system, in order to bring an affable concern for the perspectives that can offer, therefore exploring a cultural dimension subjected to low interest of a nowadays continental jurist.*

Our concern will focus on that branch of private law known in a common law system (jus commune) as tort law, trying to facilitate and understand the reason of this matter by drawing certain guidelines that will lead to a much tangible shape and crystallization of the institution.

Keywords: *Civil law, Common law, Tort law, Civil tort law, Tortious liability, Intentional torts, Negligence, Strict liability, Restitutio in integrum, Meta-economic approach, Damages, Compensatory damages, Punitive damages, Injunctions.*

Cuvinte-cheie: *Drept civil, Dreptul Anglo-saxon (jus commune), Dreptul ilicitului civil, Responsabilitate juridică (vinculum iuris), Fapte ilicite intenționate, Fapte ilicite săvârșite din neglijență, Răspundere obiectivă, Abordare Meta-economică, Daune, Daune compensatorii, Daune punitive, Injoncțiuni judiciare.*

INTRODUCERE

Lucrarea de față își propune să introducă cititorul de formație romanistică într-o scurtă incursiune printr-un sistem juridic diferit, ca și sursă intelectuală și construcții juridice, cum este cel anglo-saxon, în scopul de a-l aduce spre o mai afabilă preocupare pentru perspectivele pe care le oferă, explorând astfel o dimensiune culturală supusă unui interes scăzut juristului continental.

Preocuparea noastră se va concentra asupra acelei ramuri a dreptului privat cunoscută în sistemele de tip *common law (jus commune)* drept *tort law* facilitând înțelegerea și rațiunea acestei materii prin trasarea anumitor linii directoare care să conducă la o cât mai tangibilă conturare și cristalizare a acesteia. În sens larg, lucrarea este împărțită în două părți, ambele având o structură tripartită. În prima parte, avem în vedere o conturare a instituției *tort law*-ului în care vom analiza sursa etimologică și sensurile terminologice ale cuvântului *tort* prin trasarea unei paralele cu delictul civil, caracteristic sistemelor romanistice, fiind astfel pusă în lumină la finalul primei secțiuni o nouă terminologie atribuită disciplinei *tort law*-ului civil.

Creionarea continuă în a doua secțiune a primei părți prin evidențierea unui șablon general pe baza căruia se poate atrage responsabilitatea legală a ilicitului civil (*tort law*) urmată de o clasificare a acestei materii bazată pe intenția subiectivă a autorului faptei ilicite. Iar în cea de-a treia subsecțiune propunem o întrebare, deloc facilă, aceea dacă *tort law*-ul poate fi considerat un avatar al răspunderii civile delictuale.

Urmând ca partea a doua a lucrării să fie destinată prezentării sistemului reparatoriu a *tort law*-ului și a remediilor puse la dispoziție de către acesta prin expunerea unor repere privind necesitatea pragmatică a unui remediu efectiv cu anumite valențe raportate la principiului *restitutio in integrum* ca și un laitmotiv cât și printr-o abordare meta-economică a sistemului reparatoriu anglo-american. Vom supune reflecției cititorului și câteva tipuri de sisteme reparatorii și clasificările acestora cu note explicative și comparative.

Motivul alegerii acestei teme, nefirești juristului de formație romanistică, poate fi justificat printr-un „reflex al unei atitudini inconștiente a spiritului uman”¹ parafrazându-l pe marele filozof și scriitor român L. Blaga. Reflex care ne îndrumă spre o atitudine de lărgire și aprofundare a orizonturilor juridice înclinată studierii și cunoașterii, chiar și printr-o lucrare de dimensiunile de față, unei anumite ramuri dintr-un sistem juridic care poate părea destul de abscons privit dintr-o depărtare ideologică. Depărtare care poate fi restrânsă, de cele mai multe ori, prin ieșirea din solidarizarea cu orizontul juridico-spațial sau juridico-temporal în care ne-am format și solidarizarea cu un nou orizont juridic, poate mai organic și mai perceptibil cu valorile provenite din ambele.

CRISTALIZAREA INSTITUȚIEI TORT LAW-ULUI

Studierea unei instituții nu doar dintr-un sistem juridic diferit, dar și dintr-o gândire juridică amorfă, cum este cel anglo-saxon, care deși prezintă anumite similitudini², pe alocuri, cu multe instituții din sistemul de drept continental, este vizibil diferită din multe puncte de vedere. Din aceste considerente ne-am asumat această provocare de a trasa câteva linii directe pentru a duce la o cristalizare cât mai tangibilă a instituției *tort law*-ului civil.

În realizarea acestui demers, urmărind o structură tripartită, am decis să ne impunem o abordare cât mai pragmatică a *tort law*-ului civil prin conturarea instituției (Secțiunea 1), continuând cu sistemul reparatoriu și remediile puse la dispoziție de către sistemul analizat (Secțiunea 2) și concluziile finale ale lucrării (Secțiunea 3).

Secțiunea 1. Noțiune. Caracteristici. Rațiunea

În cadrul acestei secțiuni ne propunem o analiză cât mai amplă a instituției *tort law*-ului civil, începând prin a evidenția sensurile terminologice ale sintagmei care acompaniază instituția, conjunct cu o paralelă a delictului civil consacrat încă din dreptul roman, pentru a încerca o transpunere cât mai omogenă a sintagmei într-o expresie sau grup de cuvinte mai afabile limbii materne (Subsecțiunea 1) urmând a supune reflecției condițiile și clasificările care formează această instituție (Subsecțiunea 2) și finalizând prin a răspunde unei întrebări deloc facile, aceea dacă acest avatar al delictului civil roman este o construcție juridică nu doar mai ingenioasă dar și mai eficientă decât predecesorul său (Subsecțiunea 3).

Subsecțiunea 1. *Tort law*, conturarea instituției

A. Terminologie și etimologie

Pentru a răspunde întrebării cu care am decis să deschidem analiza acestei instituții, atât de neobișnuită limbajului juristului de drept continental, trebuie mai întâi să căutăm rădăcinile lingvistice ale cuvântului *tort* și semnificația dată acestuia, precum și sensurile terminologice care l-au consacrat, pentru o transpunere cât mai clară în limba maternă, având în vedere că, acesta, nu are nici pe departe aceeași noțiune în limba română cu cea pe care o are în limba engleză.

Parafrazându-l pe profesorul Sir Frederick Pollock care în 1895 spunea „cuvântul însuși, clar nu te ajută” spre a fi tradus, de asemenea, mai mult decât sugestiv ni se par și aserțiunile profesorului Istrate Miclescu referitoare la definirea actului juridic³, care pot fi cu ușurință transpuse în acest context, el spunea „expresia are un înțeles dublu și caracterul amfibologic al cuvântului creează dificultăți de limbaj și reclamă o precizare a ambelor înțelesuri și, în același timp, o căutare de expresii variate pentru fiecare dintre aceste înțelesuri”.

Singurele deosebiri, altele decât cele de ordin istoric și de suplețe intelectuală, între efortul marelui profesor și efortul nostru, este că noi avem de a face mai mult cu fapte juridice iar nu acte și în cazul nostru înțelesurile care derivă din expresia *tort law* nu sunt duble, ci multiple, având în vedere că avem de a face cu un subiect pluridisciplinar.

Astfel, cuvântul *tort*, conform unui notabil dicționar britanic de specialitate *A Dictionary of Law*⁴, are două rădăcini, una veche franceză, caracterizată prin următoarele două înțelesuri de „a dăuna” sau de a face ceva „greșit” și una în latină, provenită de la cuvântul *tortius*, înțeles prin noțiunea de „răsucit” sau „strâmb”. De asemenea, profesorul Pollock spunea în cartea sa faptul că „*Tort* nu este altceva decât echivalentul francez al cuvântului englez *greșit* care a fost în mod liber utilizat de Spenser⁵ ca și un sinonim poetic”⁶. Totodată, un alt dicționar *The American Heritage Dictionary of the English Language*⁷, de sorginte americană de această dată, îi atestă utilizarea neechivocă, în perioada *Middle English*⁸ sub înțelesul de „prejudiciu corporal”⁹, sau în latina medievală sub noțiunea de *tortum*.

Putem astfel concluziona, în urma acestei scurte sinteze a noțiunilor derivate din cuvântul *tort*, că acesta a fost preluat din limba latină sau franceza veche și utilizat de-a lungul timpului în cultura lingvistică engleză sub înțelesuri multiple care puteau fi calificate ca și acte reprobabile de către valorile morale și corecte impuse de către societate. El întipăririndu-se în limbajul comun englez, perceput fiind ca și ceva greșit, ilicit sau ca pe o daună sau prejudiciu adus altuia.

Odată înțeleasă etimologia și sensul cuvântului *tort* putem să trecem mai departe și să vedem semnificația juridică acestuia.

B. *Tort law* și delictul civil paralela dintre două sisteme (noțiune)

În definitiv, dicționarele juridice se mărginesc a defini din punct de vedere juridic *tort*-ul ca și „acea acțiune sau inacțiune nelegală prin care o instanță civilă poate acorda daune persoanei lezate, altele decât cele provenite din întreruperea unui contract. Dreptul

delictual (*tort*) are ca și principal scop oferirea de despăgubiri pentru vătămarea corporală sau atingerea adusă proprietății cauzate din culpă.”¹⁰.

Un alt dicționar, *Black's Law Dictionary*, definește *tort*-ul ca fiind „un ilicit (*tort*) civil, altul decât întreruperea unui contract, pentru care un remediu poate fi obținut, sub formă de despăgubiri; încălcarea unei obligații impuse de lege persoanelor care se află într-o relație particulară una cu cealaltă.”¹¹, de asemenea, și doctrina juridică engleză veche definește *tort*-ul ca fiind „O acțiune sau o omisiune care dă dreptul, în virtutea jurisdicției Curții, la un remediu civil care nu este o acțiune derivată dintr-un contract”¹².

Prin urmare trebuie să remarcăm faptul că prin *tort*, într-o accepțiune generală a cuvântului¹³, înțelegem acea acțiune sau inacțiune, care datorită caracterului ei eminent nelegal se cauzează un prejudiciu care dă dreptul la dezdăunări persoanei lezate, independent de vreo obligație izvorâtă din întreruperea unui contract.

Așadar, având schițate câteva repere referitoare la obiectul studiului nostru, putem să ne îndreptăm pentru scurt timp atenția către o instituție mult mai familiară pregătirii noastre juridice, care este *delictul civil*, deoarece considerăm necesar a trasa o scurtă paralelă între aceste două construcții juridice.

După cum bine se știe, juristconsultul roman Gaius, într-o primă clasificare în celebra sa carte *Instituțiile* (anul 160 d.Ch), atribuia obligațiilor două mari surse, una era contractuală (*convetio*) iar cea de a doua era delictuală¹⁴. Având în vedere că obiectul prezentei subsecțiuni are ca principală preocupare sursele delictuale într-o paralelă cu *tort law*-ul, mai exact delictul civil ne vom opri doar asupra acestuia.

Așadar, ne mărginim a împrumuta definiția dată delictului civil, ca și sursă originară a dreptului, de către un reputat doctrinar al perioadei interbelice române, care numește delict, „orice faptă a omului care cauzează altuia în mod intenționat o pagubă, care lezează un drept al altuia, iar cel al cărui drept se găsește lezat printr-un fapt vinovat, cu intenție păgubitoare, săvârșit de altul, dobândește dreptul de a obține restabilirea situației anterioare ori o despăgubire de la autorul faptului păgubitor”¹⁵, o altă explicație, a delictului civil, de această dată în doctrina mai recentă, ne spune că „un delict își merită numele tocmai pentru că el contravine oridinii juridice, încălcând simultan două categorii distincte de valori juridice: norma obiectivă (legea *lato sensu*) și interesul subiectiv (și concret) al victimei”¹⁶.

Un lucru e cert, diferența dintre *civil tort* și delictul civil, este evidentă, încât primul naște obligații independent de un contract pe când ultimul poate avea atât un izvor contractual cât și unul extracontractual, astfel că, nu putem pune semnul echivalenței între cele două.

C. Scopul și rațiunea *tort law*-ului

Odată deslușite, terminologic și etimologic, atât noțiunea de *tort law* cât și cea de delict civil¹⁷, trebuie să nuanțăm scopul, abstract, al acestui demers prin a achiesa la următoarele alegații: „pentru că istoria dreptului delictual sau a *tort*-ului este una de interes pentru Europa, nu doar pentru că ajută la explicarea dreptului actual dar pentru că la fel de mult evidențiază natura schimbătoare a subiectului, în mod particular de la adoptarea codurilor. De asemenea, arată cum filosofia din spatele subiectului, odată o filosofie comună, este acum una divergentă între cele două sisteme. Din acest motiv este mai importantă dimensiunea socială decât existența normelor pozitive.”¹⁸

De asemenea, profesorul Andrew Popper spunea că patru scopuri urmărește această disciplină¹⁹ „(1) de a determina o modalitate amiabilă de ajustare a drepturilor părților care altfel și-ar face singuri dreptate; (2) a determina acțiunile ilicite; (3) de a încuraja un comportament social responsabil; și, (4) de a readuce părțile la situația anterioară producerii pagubei prin despăgubiri pentru prejudiciul produs.”

Necontestând scopul social și abstract al acestui demers, trebuie însă să precizăm că scopul nostru, concret, prin prezenta lucrare, este de a aduce o cât mai tangibilă realitate a acestei materii, specifice sistemului anglo-saxon, juristului format în sistemul de drept continental și de a încerca o transpunere cât mai omogenă cu putință, a sintagmei *tort law civil*, într-o expresie sau grup de cuvinte mai afabile limbii materne.

D. O nouă terminologie

Deși cuvântul *tort* poate fi considerat ca și un apelativ pentru vorbitorii de limbă engleză, traducerea acestuia în limba română nu se bucură de aceeași egalitate de tratament, deoarece regăsim o serie de termeni sinonimici acestuia, *wrong*, *civil wrong*²⁰, *delict*, care deși toți determină niște fapte reprobabile de către societate, aceștia nu pot fi traduși *mutatis-mutandis* în limba română fără a incomoda vorbitorul.

Dacă încercăm să traducem doar cuvântul *wrong* cu sensul său de ilicit, greșit, izolat de cuvântul *civil*, riscăm să intrăm în sfera dreptului penal, lucru nedorit, lucrurile schimbându-se în momentul folosirii celor două împreună ca și *civil wrong*, astfel că, am putea spune că *civil wrong* este același lucru cu delictul civil²¹ întrucât ambele dau naștere atât la obligații contractuale²² cât și extracontractuale.

În definitiv putem spune că ori de câte ori vom mai întâlni expresia de *civil wrong* aceasta poate fi tradusă în limba maternă prin delict civil. Astfel, am stabilit că nu se poate pune semnul echivalenței între delict civil și *civil tort* ca și o continuare a raționamentului expus mai sus.

Chiar dacă în engleză *tort* și *wrong* au același înțeles, instituția *tort law*-ului nu se ocupă cu toate lucrurile ilicite, existând fapte ilicite care intră în sfera dreptului penal cât și fapte ilicite care intră în sfera dreptului civil, ultimele, în dreptul nostru intern intră sub incidența răspunderii civile delictuale²³, în aceeași categorie am dori să încadrăm și disciplina *tort law*-ului civil, deși, așa cum subtil a sesizat un profesor american acum mai bine de jumătate de secol faptul că „*tort law*-ul este un drept public deghizat”²⁴, iar această decizie nu este una pe deplin satisfăcătoare, încât aria de cuprindere a acestui remediu civil este mult mai largă decât cea a unei răspunderi civile delictuale clasice.

În concluzie, nu putem traduce *tort law*-ul *mutatis-mutandis* prin instituția răspunderii civile delictuale datorită insuficienței sale de a acoperi toate domeniile cuprinse în aria sa de acțiune, așadar, propunem o traducere mai flexibilă și mai omogenă prin aceea de *ilicit civil*, o altă variantă ar fi fost aceea de delict civil dar acesta nu poate fi reținut (1) pentru considerentele de echipolență cu expresia de *civil wrong* arătate mai sus, (2) deoarece disciplina *tort law*-ului prin spectrul larg de acoperire include și acele cazuri denumite drept *negligence*²⁵ sau *tort negligence*²⁶, echivalentul quasi-delictelor²⁷ în dreptul nostru, iar traducerea lui ca și delict civil ar însemna excluderea acelor situații săvârșite din neglijență (quasi-delicte).

Subsecțiunea 2. Condiții și clasificări ale *tort law*-ului (*tortious liability*²⁸)

Începem această subsecțiune prin a spune că dată fiind aria foarte mare de cuprindere a disciplinei *tort law*-lui, ar fi extrem de dificil pentru a realiza o enumerare exhaustivă a tuturor principiilor care guvernează această materie, întrucât, în primul rând ar depăși scopul acestei lucrări, pe care noi o considerăm mai mult ca și un prolog iar nu o descriere amănunțită.

Iar în al doilea rând, trebuie spus că fiecare ramură a acestei discipline funcționează după un anumit șablon bine determinat iar în sistemele de tip *common law* se încearcă explicarea unei anumite construcții juridice prin jurisprudență, cazuri concrete, din care reies anumite principii iar nu pe baza unor principii abstracte inserate, inițial, într-o lege scrisă care se aplică ulterior unui caz concret. Sau cum spunea și profesorul John W. Salmond în 1900 că „un precedent, prin urmare, este o decizie judecătorească care conține în sinea ei un principiu”²⁹.

Un șablon al elementelor generale necesare, pentru a atrage o responsabilitate juridică (*liability*), ar putea fi realizat din elementele cuprinse în definiția *tort law*-ului pe care am dat-o în subsecțiunea anterioară, așadar, șablonul implică următoarele elemente: o acțiune/omisiune, care cu intenție sau din neglijență, creează o legătură cauzală (*causation*)³⁰ dintre acestea și prejudiciul (*damage*) produs, care ulterior naște o responsabilitate legală (creanță-reparație)³¹ față de o persoană.

Există, în definitiv, un set de reguli generale care se aplică tuturor speciilor de *tort* existente, la care se adaugă, în funcție de categoria de care vorbim, anumite condiții particulare fiecăreia, vom vedea care sunt acestea când vom analiza câteva dintre ele.

Ar mai fi de precizat și faptul că prin *liability*³² înțelegem acea responsabilitate juridică (*vinculum iuris*) care se naște în sarcina unei persoane odată cu încălcarea unei obligații legale care poate fi reparată pe baza unui remediu civil sau a unei pedepse cu caracter penal. Atunci când este folosit sub denumirea de *tortious liability* îi este atribuit înțelesul „acelei răspunderi care se naște dintr-o încălcare a obligației (1) fixată în principal de către lege, (2) este datorată în general persoanelor, și (3) când este încălcată, pot fi obținute daune-interese printr-o acțiune reparatorie.”³³

Clasificări³⁴ ale *tort law*-ului³⁵

În ceea ce privește clasificările *tort law*-ului, acestea pot fi de mai multe feluri, noi am ales o clasificare care are la bază elementul subiectiv al autorului faptei ilicite. Astfel, *tort law*-ul se împarte în trei mari categorii:

i. *Intentional torts* așa cum și termenul sugerează acestea sunt fapte ilicite făcute cu intenție. Care la rândul lor se împart alte două mari categorii:

1. *Intentional torts against persons* sunt fapte ilicite săvârșite împotriva unei persoane, acestea sunt:

a) *Assault* și *Battery* poate fi tradus prin verbul a ataca sau prin substantivul asalt, iar *battery* îi putem acorda semnificația de vătămare corporală;

b) *False imprisonment* sau lipsire de libertate, care poate fi definită ca o restrângere a libertății de mișcare a unei persoane fără justificare;

- c) *Intentional infliction of emotional distress* sau inducerea în mod intenționat a unui stres de natură psihică, spre exemplu hărțuire sexuală;
- d) *Defamation (Slander)* sau defăimare prin a aduce atingere reputației unei persoane;
- e) *Fraudulent misrepresentation* sau înșelăciune;
- f) *Abusive/Frivolous litigation* sau acțiune/litigiu frivol, introducerea unui proces fără nicio bază legală având o intenție dolosivă.

2. *Intentional torts against property* sunt fapte ilicite care afectează dreptul de proprietate al titularului, acestea sunt de mai multe feluri:

a) *Trespass to land* sau violare/încălcare a proprietății, aceasta se poate produce printr-o încălcare a proprietății unei persoane fără acordul sau dreptul acesteia iar odată ce o persoană este, expres sau implicit, identificat ca și un uzurpator, proprietarul are anumite drepturi specifice, printre care și acela de a-l reține sau evacua pe uzurpator.

b) *Trespass to personal property* mai poate fi întâlnit și sub denumirea de *trespass to chattels* și poate fi tradus ca și o încălcare a proprietății personale, sub înțelesul juridic de interferență în drepturile, de a uza, poseda și de a se bucura de proprietate, ale proprietarului fără acordul acestuia.

c) *Conversion* sau coversiune în limba română, se înțelege orice act care privează un proprietar de proprietatea sa personală sau de a uza de proprietatea sa personală fără permisiunea acestuia. Este varianta civilă a infracțiunilor asociate cu furtul și nu numai.

ii. *Unintentional torts* sau fapte ilicite săvârșite din neglijență, li se mai spune și *tort of negligence*, acest tip de ilicit se produce cel mai adesea atunci când o persoană suferă o vătămare/prejudiciu (*injury*)³⁶ datorită neîndeplinirii a unei obligații de diligență și prudență. Iar pentru a fi în prezența unui ilicit civil rezultat din neglijență trebuie să îndeplinească patru condiții cumulative: 1. (*Duty*) Pârâtul să fi datorat o obligație de prudență și diligență față de reclamant; 2. (*Breach*) Să fi încălcat acea obligație; 3. (*Causation*) Încălcarea obligației să-i fi cauzat reclamantului o vătămare/prejudiciu; iar 4. (*Damage*) această vătămare/prejudiciu să fie recunoscut de către lege.

Dezvoltarea acestei ramuri a *tort law*-ului a pornit de la o speță celebră, **Donoghue v. Stevenson (1932)**, starea de fapt fiind următoarea: „Doamna Donoghue a mers la o cafea cu o prietenă, unde prietena acesteia ia cumpărat o bere cu ghimbir, sticla având o culoare de maro închis. Doamna Donoghue a băut bere din sticlă după care și-a turnat restul de bere rămasă în pahar, moment în care a observat că berea conținea rămășițe de melc descompus. Ca urmare a acestei experiențe doamna Donoghue a suferit un prejudiciu fizic. Nu l-a putut chema în judecată pe proprietarul cafelei datorită principiului relativității contractelor dar l-a chemat în judecată pe producătorul berii, având succes de cauză.”, astfel s-a reținut că producătorul berii datorează o obligație de prudență și diligență față de consumator datorită faptului că acesta a fost neglijent pentru că a permis introducerea unui melc descompus într-o sticlă fără a asigura o examinare suplimentară.³⁷

Se poate observa, așadar, faptul că, anumite fapte ilicite săvârșite cu intenție, dintre cele clasificate mai sus, în ceea ce privește sistemul de formație anglo-saxonă, pot fi integrate în sfera dreptului privat, spre deosebire de sistemele de formație romanistică unde acestea sunt încadrate în sfera dreptului public, intrând în multe legislații sub incidența legii penale.

De pildă, lipsirea de libertate conform art. 205 Cod penal român constituie infracțiune și se pedepsește ca atare, pe când în cazul sistemelor de tip *common law* (*jus commune*) lipsirea de libertate are ca și remediu acțiunea în fața instanțelor civile.

iii. În fine, cea de-a treia categorie a ilicitului civil este reprezentată de instituția *strict liability*-ului, acesta putând fi tradus în limba română ca și răspundere obiectivă, este acel tip de răspundere independentă de vreo vină/intenție³⁸. Persoana care întreprinde anumite activități și care produce un prejudiciu, în cazul răspunderii obiective (*strict liability*) va fi răspunzător față de persoana prejudiciată chiar dacă a depus toate diligențele necesare.

Conceptul modern al instituției își are originile, parțial, în cauza **Rylands v. Fletcher** decisă în **1868** într-o zonă minieră din Lancashire, Anglia, care avea următoarea stare de fapt: „Pârâții (Rylands) proprietari ai unei mori și-au construit un rezervor de apă pe terenul lor, la momentul realizării lucrării, constructorul a descoperit niște sonde miniere nefolosite pe care nu le-a blocat. Iar când rezorvorul a fost umplut cu apă, sondele miniere au cedat iar apa a inundat mina reclamantului. Pârâtul nu a știut de prezența sondelor miniere nici la momentul realizării lucrării nici după.”, astfel s-a reținut că pârâtul este responsabil față de reclamant chiar dacă acesta nu a avut nicio vină în producerea prejudiciului.³⁹

Interesant este faptul că, un proces embrionar similar s-a născut, și dezvoltat ulterior, și în cazul sistemelor de drept civil, „tot spre sfârșitul secolului al XIX-lea care s-a datorat industrializării și a mașinismului exploziv din acea perioadă aducând anumite probleme juridice iscate prin tragerea la răspundere a muncitorilor și scuzarea corelativă a patronilor. Principalul obiectiv al acestui proces de obiectivizare al răspunderii a fost ruperea resorturilor subiective ale imputării culpei concrete, creând un mecanism în care vinovatul fără vină să fie totuși ținut civil la obligația de reparație, care nu s-a născut din faptul său nemijlocit, iar astfel atât răspunderea cât și reparația nu se mai întemeiau pe vinovăție ci (inițial) pe risc⁴⁰. Lucru care a dus și la o concretizare a justiției distributive care se concentra mai mult pe satisfacerea juridică a victimei⁴¹. Iată, putem constata faptul că deși avem două instituții din sisteme de drept diferite, din culturi juridice diferite, ambele au trebuit să se adapteze cerințelor sociale și juridice ale vremii căutând soluții care au ajuns la finalități simetrice, având construcții juridice, cu aproximație, analoage.

În concluzie, după o scurtă sinteză, raportat la spectrul larg de cuprindere al acestei discipline, dar deloc frivolă, sperăm totuși că am familiarizat cât de cât cititorul cu câteva dintre domeniile de interes ale *tort law*-ului, înțelegând faptul că acestea funcționează pe baza unui șablon general aplicabil tuturor ramurilor adiacente, cărora li se adugă în funcție de situație, reguli particulare proprii. De asemenea am văzut că deși sursa anumitor instituții este una jurisprudențială (*case-law*) acestea ajung să se asemene izbitor de mult cu multe din instituțiile aparținând sistemelor de drept continental.

Subsecțiunea 3. *Tort law* un avatar al răspunderii civile delictuale? Perenitatea unor idei

Descifrarea răspunsului la această întrebare trebuie pornită de la premisele sociale și culturale, care stau la baza societăților în care s-au conturat aceste discipline, pentru că și societățile din care provin s-au format și adaptat de-a lungul timpului după nevoile și cerințele oamenilor care le-au populat, „cum sunt oamenii așa sunt și instituțiile” parafrazându-l pe regretatul profesor I. Deleanu.

Societățile ca și culturile juridice, diferă una de alta, anumite societăți aleg să condamne într-un anumit fel faptele ilicite repudiate de către comunitate care tind să rupă armonia socială, prin pedepse care intră în sfera dreptului penal, pe când altele consideră că un remediu efectiv pentru refacerea echilibrului social poate fi făcut și pe baza unei pedepse civile sub echivalent pecuniar.

La fel și disciplina *tort law*-ului diferă de cea a răspunderii civile delictuale, prin etimologia expusă mai sus, prin condițiile și clasificările care o compun. Dacă ar fi să continuăm și mai departe cu raționamentul și luăm doar cazul particular al *tort law*-ului, putem observa că „deși învelișul oficial exterior al sistemelor de tip *tort law* este aparent identic sau destul de similar poate, cu toate acestea, el produce o aplicare/practică diferită”⁴², în sensul că există numeroase exemple de sisteme în care își are aplicabilitatea disciplina *tort law*-lui care deși sunt de formație anglo-saxonă sau nu, aceasta este reglementată diferit⁴³.

Ce am vrut să evidențiem prin ridicarea acestei interogații, retorice, a fost faptul că fiecare disciplină a dreptului născută în sânul unei societăți este oglindirea însăși a societății respective, *tort*-ul este o metamorfoză a societății și a gândirii anglo-saxone din care provine, la fel cum și răspunderea civilă delictuală este o metamorfoză a unei societăți născută, doborâtă și regăsită de-a lungul vechii culturi juridice europene.

Nu importă faptul că una este mai veche decât cealaltă, sau că una izvorăște din cealaltă, sau invers, pentru că epicentrul celor două este diferit la fel cum și oamenii care le formează sunt diferiți prin urmare și instituțiile izvorâte sunt diferite deși scopul pe care îl urmăresc este comun.

Secțiunea 2. Sistemul reparatoriu în *tort law*

Odată conturată instituția *tort law*-ului, realizată în prima secțiune a acestei lucrări, putem să ne îndreptăm atenția către scopul central al acestei lucrări care este sistemul reparatoriu caracteristic sistemelor de tip *common law* (*jus coumne*) prin care se restabilește echilibrul social rupt în urma ilicitului civil.

Și în cazul acestei secțiuni recurgem tot la o structură tripartită, prin expunerea unor repere privind necesitatea pragmatică a unui remediu efectiv, făcând raportarea la principiul *restitutio in integrum* ca și un laitmotiv al oricărui sistem reparatoriu privat și finalizând cu o perspectivă meta-economică a sistemului anglo-american (Subsecțiunea 1) continuăm apoi prin delimitarea unor anumite tipuri de sisteme reparatorii și clasificarea acestora (Subsecțiunea 2) și în ultima secțiune, etapa finală a triadei, așezarea într-o concluzie a etapelor anterioare (Subsecțiunea 3).

Subsecțiunea 1. Necesitatea pragmatică a unui remediu efectiv

A. Rațiune

Necesitatea unui remediu cât și exigența restabilirii egalității odată ce echilibrul social a fost rupt, este o preocupare mai veche a umanității, de pildă justiția corectivă a lui Aristotel este la fel de actuală cum a fost și în Grecia antică, el spunea în *Etica Nicomahică* că „judecătorul restabilește egalitatea și o face ca și cum ar avea înaintea lui o linie împărțită în părți inegale, din a cărei parte mai mare el ar lua și ar adăuga-o la

partea mai mică.⁴⁴ Iar când întregul a fost înjumătățit, atunci fiecare persoană are ce-i al său, când fiecare are o parte egală.⁴⁵ Vom vedea pe parcursul acestei subsecțiuni cât de necesar este un remediu efectiv în sistemele pragmatice.

După cum am arătat și la finalul secțiunii anterioare, odată ce se săvârșește o faptă ilicită/ilicit civil prin care se cauzează unei persoane un prejudiciu prin care se rupe echilibrul social este necesar a se găsi un remediu efectiv pentru refacerea aceluși echilibru și restabilirea ordinii sociale *status quo ante* producerii acestuia. De asemenea, tot în secțiunea precedentă am arătat și care sunt scopurile, patru la număr, ale disciplinei *tort law*-ului, le vom supune reflecției doar pe primul și ultimul, întrucât acestea au cea mai mare implicație asupra subiectului tratat în această a doua secțiune.

Primul a fost acela de a determina o modalitate amiabilă⁴⁶ de ajustare a drepturilor părților care altfel și-ar face singuri dreptate, este oarecum firesc ca orice societate să dea părților posibilitatea, în *prima facie*, de reconciliere printr-o modalitate extra-judiciară⁴⁷ nefiind necesară intervenția unei instanțe pentru tranșarea conflictului. Iar cel de-al doilea scop, care poate fi ridicat la rangul de principiu indispensabil oricărui sistem reparatoriu, este de a readuce părțile la situația anterioară producerii pagubei prin despăgubiri pentru prejudiciul produs, acesta fiind și cel mai adesea folosit ca și un remediu judiciar, poate ușor fi transpus prin adagiul latin *restitutio in integrum*⁴⁸.

Trebuie remarcat faptul că acest ultim scop, îl considerăm laitmotivul oricărui sistem reparatoriu, întrucât în lipsa lui, nu doar că însăși disciplina ar fi lipsită de sens, ci și societatea ar putea cădea într-o stare anarhică în care fiecare și-ar face singur dreptate.

B. *Restitutio in integrum* sau laitmotivul unui sistem reparatoriu

În celebrele monografii americane *Restatement (Second) of Torts*⁴⁹ putem observa că „dreptul ilicitului civil are ca și principal obiectiv de a pune o persoană prejudiciată într-o stare cât mai apropiată de starea în care se afla înainte de producerea ilicitului.”⁵⁰ În același articol din care am citat afirmația de mai sus se continuă prin a explica ce putem înțelege prin cele expuse în *Restatement (Second) of Torts* astfel „un remediu al ilicitului civil, din acest punct de vedere, își propune să refacă prejudiciul adus victimei prin punerea la dispoziția sa daunele compensatorii necesare pentru a-l repune, economic dacă nu fizic, din această stare *status quo post* într-o stare anterioară săvârșirii ilicitului.”⁵¹

Este lesne de înțeles faptul că aserțiunea de mai sus are în vedere principiul *restitutio in integrum* principiu caracteristic sistemelor de drept continental, caracterizat în doctrina română drept restabilirea situației anterioare, prin reintegrarea victimei în drepturile pe care le-a avut anterior suferirii prejudiciului, situație generală și amplă care acoperă orice fel de formă sau tip de reparație⁵². De asemenea, se mai poate observa că repunerea în situația anterioară producerii ilicitului se poate realiza prin echivalent bănesc atunci când repararea acestuia în natură nu mai este posibilă⁵³.

În definitiv, putem spune că și sistemul reparatoriu, de formație anglo-saxonă, al *tort law*-ului are la bază principiul *restitution in integrum* atunci când este posibil, și doar *restitutio* când nu este posibilă refacerea prejudiciului în integralitatea lui (în natură). Fapt care din această perspectivă nu îl diferențiază ca și scop de sistemele reparatorii de drept continental.

C. O abordare meta-economică a *tort law*-ului

Sușținătorii teoriei economice pozitive a *tort law*-ului sugerează faptul că „regulile dreptului anglo-american ale *tort law*-ului pot fi cel mai bine explicate dacă sunt proiectate să promoveze eficiența, în sensul de a minimaliza suma prejudiciilor care urmează să se producă și costurile de luare a unor asemenea măsuri; altfel spus, însăși structura dreptului care guvernează ilicitul civil are un caracter economic. ... pentru că însuși *common law*-ul este guvernat de o logică cu caracter economic”⁵⁴.

Un alt autor spune că pentru o mai bună priorizare a bunăstării sociale trebuie minimalizate costurile totale rezultate din/prin ilicitul civil, aceste costuri putând fi împărțite în trei categorii „sunt trei tipuri de costuri care reies din orice ilicit civil sau un potențial ilicit civil, (1) costurile de precauție pentru a evita ilicitul civil; (2) costurile asociate cu ilicitul civil, dacă acesta se ivește; și (3) costurile administrative asociate cu rezolvarea conflictului ivit între părți în urma ilicitului civil.”⁵⁵. În ceea ce privește scopul principal al *tort law*-ului după părerea lui Guido Calabresi⁵⁶, este de a „minimaliza suma totală a acestor trei tipuri de costuri”⁵⁷.

De asemenea, o aserțiune care ne-a atras atenția și merită supusă reflecției, spune că „*tort law*-ul, selectează o linie de bază care promovează eficiența printr-o informare de prudență asupra acțiunii raționale de priorizare, prin felul de impunere a obligației de a-și lua precauții justificate economic.”⁵⁸.

Observăm, așadar, această neobosită preocupare epistemologică a doctrinei anglo-americane de a-și păstra nu doar o ramură a dreptului, precum este cea care este supusă analizei noastre (*tort law*), ci întregul sistem juridic, pe cât posibil, după niște coordonate ale eficienței și pragmatismului economic, de a impune obligații de prudență și diligență sporită *ex ante* sau de a reduce pe cât posibil și costurile administrative născute între părți *ex post*, nu trebuie uitat nici faptul că există posibilitatea percepției de cheltuieli judiciare care ar reduce semnificativ aceste costuri administrative, toate acestea pentru a menține un standard de eficiență care odată cu el duce și la menținerea a unei bunăstări sociale.

Există însă, în momentul de față, cel puțin în doctrina americană, o nevoie tot mai mare de reformare a dreptului ilicitului civil (*tort law*) datorată unei creșteri tot mai mari a litigiilor, a costurilor prea mari pe care aceste litigii le aduc în sarcina societății, adesea ridicându-se întrebarea dacă „este *tort law*-ul, ca întreg, eficient?”⁵⁹ sau „care este rostul unui remediu în materia ilicitului civil (*tort*)?”⁶⁰. Deși există o serie de studii pe tema asta, doctrină pro și contra acestei reforme, iar un răspuns tranșant în momentul de față este dificil de formulat, achiesăm totuși la un răspuns mai idealistic care spune faptul că „nimeni nu crede că acest sistem sau această disciplină este atât de eficientă pe cât ar putea să fie”⁶¹.

Ce trebuie reținut, așadar, din această subsecțiune este faptul că în general sistemele de tip *common law* (*jus commune*) sunt sisteme de tip pragmatic, în anti-teză cu cele liberale (Franța, România) sau conservatoare (Germania, Norvegia).

Având în mod particular, în cazul disciplinei *tort law*-ului, remedii bazate pe eficiență și minimalizare a costurilor atât cele anterioare producerii ilicitului civil cât și cele care le succed, prioritzând de cele mai multe ori bunăstarea socială. Iar principiul care guvernează acest sistem reparatoriu este acela al repunerii părții prejudiciate în situația

anterioară producerii ilicitului civil (*restitutio in integrum*), în așa fel încât aceștia ar fi ca doi "străini"⁶² care n-ar fi avut niciun raport juridic, această reparare a prejudiciului este realizată de cele mai multe ori prin echivalent bănesc dacă în natură nu este posibilă.

Subsecțiunea 2. Tipuri și categorii de sisteme reparatorii în *tort law*

Având în vedere că disciplina ilicitului civil (*tort law*) încearcă să protejeze atât de multe interese, care nu se fondează, toate, pe fapte ilicite pentru că multe dintre ele au ca și bază motivațională și ideea de interferență cu drepturile de proprietate⁶³ formând prin urmare o materie pluridisciplinară ne vedem nevoiți a opta pentru o clasificare⁶⁴, mai degrabă generală decât una exhaustivă.

Plecând așadar de la scopul ilicitului civil, acela de a compensa/despăgubi partea vătămată pentru prejudiciul suferit, putem împărți acest sistem reparatoriu în două mari categorii:

i. *Damages*⁶⁵ sau daune sunt despăgubirile acordate reclamantului. Scopul acestor despăgubiri în materia ilicitului civil (*tort law*) este de a-l pune pe reclamant în aceeași poziție în care ar fi fost dacă ilicitul nu s-ar fi produs, principiu pe care l-am tratat mai sus ca și *restitutio in integrum*.⁶⁶

1. *Compensatory damages* sau *actual damages*⁶⁷, conversiunea acestuia în limba română este mult mai facilă, el putând fi tradus ca și daune (interese) compensatorii. Acestea se împart la rândul lor în:

a) *Special damages*, daune materiale, care pot fi cuantificabile prin pierderile de natură pecuniară, astfel de prejudicii pot să includă cheltuielile medicale sau de spitalizare, pierderea câștigurilor salariale și a beneficiilor din muncă (prezente și viitoare), pierderea bunurilor irecuperabile, costurile suportate de către reclamant cu reparațiile sau înlocuirea bunurilor prejudiciate.

Într-o speță în care o navă de transport marfă, *Enterprise*, aparținând companiei Marine de Transport *Seaway*, s-a poziționat la malul lacului Erie din Ohio pentru a încărca cărbune. Moment în care a lovit un mecanism de încărcare a cărbunelui deținut de compania de cale ferată Bessmer și Lacul Erie cauzându-i acestuia un prejudiciu. O instanță federală a găsit compania de Transport Marin responsabilă pentru daune materiale (*special damages*) în valoare de 552,000 \$ obligând compensarea companiei Bessmer pentru costurile pe care le-a suportat cu repararea aparatului de încărcare a cărbunelui.⁶⁸

b) *General damages* sau daune morale care pot fi acordate doar persoanelor fizice (nu și persoanelor juridice) pentru pagubele⁶⁹ extra-patrimoniale sau nepatrimoniale suferite și care nu pot fi în concret cunantificate, cum ar fi de pildă *pretium doloris* care sunt acele atingeri aduse sentimentelor umane pentru durerea și suferința provocată de ilicitul civil. O instanță ar putea acorda daune morale pentru dureri fizice sau psihice, pierderea unei persoane apropiate (*pretium mortis*), pierderea unui consorțiu (pierderea emoțională și fizică a beneficiilor dintr-o relație conjugală), desfigurare, pierderea reputației, sau pierderea/deteriorarea capacităților fizice sau psihice.

2. *Punitive damages*⁷⁰ adeseori denumite și ca *exemplary damages* după cum sugerează și termenul pot fi traduse ca și daune punitive, acestea sunt acordate de către instanțe nu doar cu scopul de a-l pedepsi pe autorul ilicitului civil ci și de a descuraja pe alții de

la o conduită similară. Impunerea acestora este adecvată doar atunci când comportamentul autorului este reprehensibil (reprobabil). Îndeobște, daunele punitive sunt aplicabile în cazul acțiunilor bazate pe fapte ilicite săvârșite cu intenție (*intentional torts*) și doar în rare cazuri în cele care au ca și temei fapte ilicite săvârșite din neglijență. Există totuși și anumite acțiuni bazate pe neglijență gravă (*gross negligence*⁷¹), ea putând fi definită ca un eșec intenționat de a îndeplini o obligație manifestă dintr-o nepăsare nechibzuită față de consecințele pe care un astfel de eșec le poate produce pentru dreptul de proprietate sau de viață al altuia.

Câteva observații pe marginea acestei instituții se impun. Astfel că, este de menționat că acest "remediu" de *punitive damages* (daune punitive) este considerat de către jurisprudența americană⁷² drept o anomalie care nu își are locul în disciplina ilicitului civil și dur criticată de către doctrina juridică anglo-americană⁷³ deoarece contrazice, în primul rând, însuși scopul disciplinei ilicitului civil (*tort law*), acela de a pune părțile într-un *status quo ante* producerii faptei ilicite⁷⁴ - de a reface echilibrul social conturbat de fapta reprobabilă - și în al doilea rând, dă posibilitatea creării unui sistem de justiție privată lăsată la îndemâna persoanei prejudiciate, investind aceste persoane cum corect a observat profesorul Zipursky cu un drept de a "pedepsi"⁷⁵.

Avem de a face cu o instituție aflată la granița dintre dreptul public și dreptul privat lucru care poate fi caracterizată prin neajunsul de a nu se încadra natural în niciuna din cele două. Remarcăm, totuși, o tot mai mare apropiere a doctrinei române nu doar față de acest sistem *common law* (*jus commune*), lucru îmbucăraător, dar și apariția unor propuneri greu de procesat, momentan, referitoare la "transplantarea"⁷⁶ acestei instituții în dreptul român, lucru pe care nu îl percepem cu aceeași deschidere, datorită unei rațiuni mai vechi cu care s-a confruntat sistemul juridic român pe parcursul a patru decenii de subjugare socialistă, moment în care reparațiunea civilă era folosită, ca și pedeapsa penală, pentru educarea omului, pentru făurirea noii sale înfățișări morale⁷⁷.

Deși instituția *estoppel* nu face obiectul studiului nostru, o celebră alegație dată cu ocazia pronunțării unei soluții de o instanță britanică pe această temă ne-a atras atenția, fiind constrânși dintr-o rigoare epistemologică să o amintim în prezenta lucrare. Aceasta spunea că „dreptul trebuie folosit pe post de scut, și nu de sabie”⁷⁸. Considerăm astfel oportună și sugestivă transpunerea acesteia în cadrul disciplinei ilicitului civil (*tort law*) însă o excluziune trebuie semnalată.

Prin urmare, atât interesul disciplinei cât și scopul central care guvernează sistemul reparatoriu este de a oferi persoanei prejudiciate un remediu defensiv pentru a-și reface *status quo-ului* anterior ivirii faptei și nicidecum oferirea unui instrument punitiv care ar contraveni justiției comutative⁷⁹ caracteristică acesteia.

ii. A doua mare categorie care formează sistemul reparatoriu al ilicitului civil (*tort law*) este compusă din *injunctions*⁸⁰ pentru care am propune termenul în limba română de injoncțiune judiciară, astfel că el ar ține mai mult de partea procesuală a dreptului decât de cea substanțială. Iar dacă ar fi să preluăm o definiție dintr-un celebru tratat scris în anul 1909, acesta spunea că „într-un sens general, orice hotărâre judecătorească care impune/obligă sau interzice este o injoncțiune judiciară; dar într-un sens legal acceptat, o injoncțiune este un proces judiciar sau mandat care operează *in personam*, bazându-se pe niște principii de echitate bine definite, din care reiese că o parte este obligată să facă sau să se abțină de la a face un anumit lucru.”⁸¹.

De asemenea „injoncțiunile judiciare au fost caracterizate ca și “brațul puternic” al echității care poate fi folosit doar pentru a preveni o daună ireparabilă pentru cel care caută protecția acestui remediu”⁸². Injoncțiunile judiciare pot fi de patru feluri⁸³:

1. *Prohibitory injunctions* sau injoncțiuni judiciare prohibitorii, care sunt hotărâri care obligă pârâtul să înceteze în a mai face un anumit lucru, spre exemplu, încetarea de a mai intra pe proprietatea unei anumite persoane fără drept. Marea majoritatea a injoncțiunilor judiciare sunt prohibitorii.

2. *Mandatory injunctions* sau injoncțiuni judiciare obligatorii, acestea fiind hotărâri prin care pârâtul este obligat să facă un anumit lucru. Este de obicei folosit, dacă pârâtul săvârșește sau este pe cale de săvârși un ilicit civil. În cauza **Kelsen v. Imperial Tobacco Co (1957)**⁸⁴ pârâtul a fost obligat să înlăture un anunț publicitar, de o dimensiune de 2,5 metri, pe care l-a montat pe proprietatea reclamantului, printr-o injoncțiune judiciară obligatorie pentru că încălca dreptul de proprietate al reclamantului (*trespass*).

3. *Interim injunctions (interlocutory injunction)* sau injoncțiuni judiciare provizorii, li se mai spune și interlocutorii, dar nu au aceeași semnificație juridică cu încheierile interlocutorii date de către instanțele române. Prin injoncțiune judiciară provizorie înțelegem acea măsură luată de către o instanță între începutul unui litigiu și *trial*⁸⁵, de pildă atunci când instanța vrea să-l oprească pe pârât din a mai comite o faptă condamabilă (*nuisance*) cum ar fi aceea de a face zgomot.

4. *Quia timet*⁸⁶ *injunction* sau injoncțiunea judiciară *quia timet*, este de obicei acordată pentru împiedicarea săvârșirii a unui ilicit civil (*tort*) care este iminent în producere. Este un remediu destul de greu întâlnit.

Subsecțiunea 3. Sinteza unui sistem reparatoriu, concluzii de capitol

Etapa finală a acestei triade, din partea a doua a lucrării de față, trebuie prefigurată prin sintetizarea celor expuse mai sus și indicarea câtorva idei punctuale pentru așezarea unei concluzii de capitol.

Am observat faptul că deși vorbim despre un sistem reparatoriu format sub o sursă intelectuală diferită de cea cunoscută nouă, înrădăcinată în dreptul roman, rațiunea cât și principiile directe care îl cârmuiesc au în fond același scop pe care îl cunoaștem, și recunoaștem, încă din dreptul roman, acela al restabilirii egalității sociale odată ce aceasta a fost conturbată prin fapta ilicită, ilustrat prin adagiul latin drept *restitutio in integrum*. Pilonul central al sistemului reparatoriu al *tort law*-ului după cum am văzut este de a pune persoana prejudiciată într-o stare cât mai apropiată de starea în care se afla înainte de producerea ilicitului.

De asemenea, putem vedea o neobosită meta-economică preocupare a doctrinei anglo-americane de a avea un sistem reparatoriu în care un remediu efectiv devine o necesitate pragmatică, prioritizând bunăstarea socială pe baza unor coordonate de eficiență și minimalizare a costurilor. Trăsătură caracteristică sistemelor de tip *common law*, care sunt sisteme de tip pragmatic.

Partea cea mai voluminoasă a acestei secțiuni este reprezentată de o clasificare sistematică a remediilor care sunt puse la dispoziția părții prejudiciate de ilicitul civil, unele dintre ele regăsindu-se și în Codul civil român, altele care încă suscită dezbateri aprinse atât în doctrina anglo-americană cât și jurisprudență, nu fac parte *de lege lata* din sistemul nostru,

deși există anumite propuneri îndrăznețe în acest sens. Am observat că aceste remedii pot fi atât de drept substanțial cât și procedural, iar că cele din urmă sunt o consacrare concretă „brațul puternic” a unei ideologii fundamentale în sistemele de tip anglo-saxon care este echitatea (*equity*).

Secțiunea 3. Ideografia unei lucrări, concluzii și reflecții

Ținta noastră, arătată în capitolul introductiv, a fost aceea de a pune în lumină un sistem juridic încă neexplorat de către unii cititori, juriști de formație romanistică, și a le induce o mai afabilă preocupare pentru dimensiunea cultural juridică, și nu numai, pe care acest tip de sisteme anglo-saxone le oferă.

Totodată am motivat alegerea acestui subiect ca pe un reflex al unei atitudini inconștiente în care am încercat să lăsăm la o parte ideologia sistemului formator și am ales avântarea spre un orizont juridico-spațial și temporal care de multe ori ni s-a părut copleșitor, însă această provocare ne-am asumat-o încă de la început și sperăm să o fi dus la capăt cât se poate de satisfăcător cu puțință.

O primă observație pe care vrem să o supunem reflecției cititorului, care deși nu a făcut obiectul principal al studiului de față, atinge tangențial sistemul pe care l-am prezentat, merită expusă. Este aceea a jurisprudenței ca și izvor de drept. După cum bine se știe, jurisprudența (*case-law*) în sistemele de tip *common law* constituie un izvor de drept primordial pentru modelarea nu doar a sistemului ci și a societății care stă la baza acestuia.

În fond și la urma urmei, jurisprudența chiar dacă nu este izvor de drept în sistemele de tip continental, putem cu ușurință conchide faptul că, aceasta atât într-un sistem cât și în altul este o „sursă fundamentală a regulilor de drept” sau „jurisprudența este pentru lege izvorul tinereții”⁸⁷, ea putând fi considerată sursă a progresului juridic și cea mai apropiată realitate de adaptare și reformare a normelor juridice, chiar dacă în sistemele descendente dreptului roman încă se refuză recunoașterea ei ca și izvor de drept.

Am văzut încă de la început faptul că însăși expresia *tort law*-ului creează anumite dificultăți de limbaj odată făcută o conversiune în limba română datorită caracterului ambiguu al expresiei cât și a multiplelor înțelesuri pe care acesta le are în limba engleză, moment în care am realizat că avem de a face cu un subiect pluridisciplinar, deoarece așa cum spunea și profesorul britanic G. Samuel „într-adevăr, dreptul ilicitului civil (*tort law*) atestă faptul că nu va putea fi încadrat niciodată într-o disciplină a obligațiilor în sensul de a fi doar o categorie care este în opoziție cu disciplina drepturilor reale”⁸⁸.

În acest sens am continuat spre o analiză punctuală etimologică a cuvântului *tort* și am constatat faptul că noțiunile derivate din acesta au o origine în limba latină și franceza veche, fiind utilizat de-a lungul timpului în cultura lingvistică engleză sub diferite înțelesuri care îl calificau ca o acțiune sau un act reprobabil de către valorile morale impuse de către societate.

Odată clarificate rădăcinile etimologice ale cuvântului am făcut trecerea spre sensurile juridice, terminologice ale cuvântului și am constatat că prin *tort*, într-o accepțiune generală, înțelegem acea acțiune sau inacțiune cu un caracter eminent nelegal prin care se cauzează un prejudiciu care dă dreptul la dezdăunări persoanei prejudiciate, independent de vreo obligație izvorâtă dintr-un contract.

Așadar, având creionate rădăcinile etimologice și sensurile juridice ale subiectului predilect studiului nostru, am trasat o paralelă cu instituția delictului civil pentru a aduce la lumină anumite confuzii între cele două expresii, și am observat că nu se poate pune semnul echivalenței între cele două. De asemenea, eforturile noastre au fost încununuate prin propunerea unei noi terminologii, mai flexibile și omogene, în limba română a expresiei *tort law*-ului, aceea de ilicit civil.

Am configurat și o clasificare a acestei instituții a ilicitului civil (*tort law*) care are la bază elementul subiectiv al autorului faptei ilicite, selectând acele categorii de interes ale materiei care sunt cel mai des întâlnite în practica judiciară anglo-americană. Astfel după cum am văzut, acestea funcționează pe baza unui șablon general căruia i se poate adăuga, în funcție de situație, anumite reguli particulare proprii fiecărei subclasificări în parte.

Având o mai bună înțelegere asupra dreptului ilicitului civil (*tort law*) partea a doua a lucrării am consacrat-o sistemului reparatoriu și a remediilor pe care această materie le pune la dispoziția persoanelor lezate prin fapta ilicită. Așa cum am văzut încă din prima subsecțiune, scopul concret al ilicitului civil este de a găsi un remediu efectiv pentru refacerea echilibrului rupt prin producerea faptei ilicite și restabilirea ordinii sociale *status quo ante* producerii acestuia. Scop care în celebrele monografii americane *Restatement (Second) of Torts* cât și în doctrina și jurisprudența anglo-americană, este ridicat la rang de principiu indispensabil oricărui sistem reparatoriu, el putând fi ilustrat prin adagiul latin drept *restitutio in integrum*.

Totodată am observat și faptul că prin utilizarea unei abordări meta-economice a *tort law*-ului, necesitatea unui remediu efectiv, este o trăsătură specifică sistemelor pragmatice cum sunt cele de tip *common law* (Anglia, S.U.A.), care își au rațiunea în implementarea de costuri minime și printr-o prioritizare a unui standard al eficienței care în final poate să ducă la menținerea bunăstării sociale.

În continuarea acestui demers am ales să prezentăm câteva tipuri și categorii de remedii care sunt puse la dispoziția persoanei prejudiciate în așa fel încât între autorul ilicitului și persoana lezată nu ar fi existat niciodată un raport juridic fiind în continuare ca doi "străini". Am remarcat astfel că există mai multe tipuri de daune, printre care sunt daunele compensatorii care pot fi cuantificabile din punct de vedere pecuniar (*special damages*) și care nu pot fi (*general damages*), sau daune care au ca și scop descurajarea conduitelor ilicite similare (*punitive damages*). O altă clasificare este compusă din remedii de drept substanțial cum sunt cele arătate mai sus și remedii de drept procesual cum sunt de pildă injuncțiunile judiciare (*injunctions*).

În concluzie, sperăm că am adus o minimă contribuție în cristalizarea acestei materii a *tort law*-ului prin prezenta lucrare și că am dat posibilitatea cititorului de a păși într-un orizont juridic care nu poate decât să-l facă pe precedentul mai organic și mai solidar cu nevoile epocii în care trăim.

GLOSAR

Assault poate fi tradus prin substantivul asalt și e acea acțiune ilegală, imediată și forțată îndreptată asupra unei persoane.

Battery, dacă *assault* este acțiunea atunci *battery* e finalitatea acțiunii ilegale și forțate asupra unei anumite persoane, care de cele mai multe rezultă într-o vătămare corporală.

Case-law sunt acele norme de drept pronunțate de către instanțe prin hotărâri judecătorești. Ele includ și ansamblul cazurilor raportate privind interpretarea precedentelor judiciare, legilor (*statutes*), regulamentelor (*regulations*), și a dispozițiilor constituționale.

Common law este acel sistem de drept dezvoltat pe baza cutumei și a hotărârilor judiciare în instanțele din Anglia și Statele Unite ale Americii (S.U.A.), care nu se sprijină pe norme pozitive.

Conversion sau conversiune în limba română, este luarea, folosirea sau reținerea posesiei unui bun proprietatea personală a altuia.

- **Defamation (Slander)** sau defăimare, acel tip de ilicit civil (*tort law*) prin care se aduce atingere reputației unei persoane.

- **Duty of care** sau obligația de diligență și prudență, pentru a fi în prezența ei elementele de previzibilitate, proximitate, dreptate și bună credință trebuiesc întrunite.

- **False imprisonment** sau lipsirea de libertate, este acea acțiune sau inacțiune de obstrucționare a libertății de mișcare a unei persoane fără o legală justificare.

- **Liability law** înțelegem acea responsabilitate juridică (*vinculum iuris*) care se naște în sarcina unei persoane odată cu încălcarea unei obligații legale.

- **Negligence** sau neglijența (*quasi-delict*) este acel tip de ilicit care se produce cel mai adesea atunci când o persoană suferă o vătămare/prejudiciu (*injury*) datorită neîndeplinirii a unei obligații de diligență și prudență.

- **Strict liability** sau răspunderea obiectivă este acel tip de răspundere independentă de vreo vină/intenție.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. Bibliografie (Tort Law) Monografii, Manuale, Dicționare

1. B.A. Garner, Black's Law Dictionary (9th edition), WEST, 2009.
2. Elizabeth A. Martin, A Dictionary of Law (5th edition), Oxford University Press, 2003.
3. Geoffrey Samuel, Law of Obligations and Legal Remedies (Second Edition), Cavendish Publishing Limited, London and Sydney, 2001.
4. Brendan Greene, Course Notes Tort Law, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2013.
5. Sir Frederick Pollock, The Law of Torts: A Treatise on the Principles of Obligations arising from Civil Wrongs in the Common Law (Fourth edition), Stevens and Sons, London, 1895.
6. K. W. Clarkson, R. L. Miller, F. B. Cross, Business Law Text and Cases 13th edition, Cengage Learning, USA, 2013.
7. Howard C. Joyce, *A Treatise on the Law Relating to Injunctions*, Vol. 1, Ed. Matthew Bender & Company, Albany, N. Y., 1909.
8. American Heritage® Dictionary of the English Language, Fifth Edition, 2011, by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.
9. D. H. Cole, P. Z Grossman, Principles of Law and Economics, Ed. Pearson Education Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 2005.

10. David G. Owen (editor), *Philosophical Foundations of Tort Law*, Publisher CLARENDON PRESS OXFORD, 1995.
11. Martin P. Golding, William Edmundson, *Philosophy of Law and Legal Theory*, Blackwell Publishing, 2005.

II. Bibliografie (Tort Law) Articole, Studii, Note

1. Benjamin C. Zipursky, *A Theory of Punitive Damages*, *Texas Law Review*, vol. 84, no. 1, 2005.
2. Bussani Mauro, *Current Trends in European Comparative Law: The Common Core Approach*, *Hastings International and Comparative Law Review*, Vol. 21, 1998.
3. Bussani Mauro, Infantino M., *Tort Law and Legal Cultures*, *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 63, No.1, 2015.
4. Cairns W. John, *English Torts and Roman Delicts: The Correspondence of James Muirhead and Frederick Pollock*, *Tulane Law Review*, Vol. 87, No. 4, 2013.
5. Dorfman Avihay, *What Is The Point Of Tort Remedy*, *The American Journal of Jurisprudence*, Vol. 55, 2010.
6. J. W. Salmond, *The Theory of Judicial Precedents*, *The Law Quarterly Review*, No. LXIV, 1900, p. 387.
7. Shapo S. Marshall, *An Essay on Torts: States of Argument*, *Faculty Working Papers*. Paper 202, 2011.
8. Wigmore H. John, *The Tripartite Division of Torts*, *Harvard Law Review* 200, 1894.
9. W. M. Landes și R. Posner, *Causation in Tort Law. An Economic Approach*, *The Journal of Legal Studies*, vol. XII, January 1983
10. W. M. Landes, R. A. Posner, *The Economic Structure of Tort Law*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1987, p. 312.

III. Bibliografie (Românească) Monografii, Tratatate, Manuale

1. A. Tamba, *Intentional Torts – O cercetare a Common Law-ului American*, ed. Hamangiu, 2015.
2. Aristotel, *Etica Nicomahică*, Ed. IRI, București, 1998.
3. E. Lupan, *Răspunderea civilă*, ed. Accent, 2003.
4. I. Deleanu, *Prolegomene juridice Studii și articole*, Editura Universul Juridic, București, 2010
5. Istrate Micescu, *Curs de drept civil*, Editura ALL BECK, București, 2000,
6. Gaius, *Instituțiile (dreptului privat roman)*, Traducere, studiu introductiv, note și adnotări de Aurel N. Popescu, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982.
7. L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat Elementar de Drept Civil – Obligațiile*, ed. Universul Juridic, București, 2012.
8. M. Djuvara, *Teoria Generală a Dreptului (Enciclopedia juridică) Drept Național, Izvoare și Drept Pozitiv*, ed. All Beck, 1999.
9. M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală*, ed. Academiei, București, 1974.
10. P. Malaurie, *Antologia Gândirii Juridice*, ed. Humanitas, București, 1997.
11. P. Vasilescu, *Drept Civil. Obligații*, ed. Hamangiu, București, 2012.
12. V. Stoica, *Drept Civil Drepturi Reale Principale (ediția a2-a)*, ed. C.H. BECK, București, 2013.

IV. Bibliografie (Autohtonă) Reviste și Studii

1. M. Floare, Observații privind daunele punitive și oportunitatea introducerii lor în sistemele de drept civil de tip continental, *Studia Universitatea Babeș-Bolyai –Iurisprudentia*, nr. 2, 2014.

V. Site-uri utilizate

- <http://heinonline.org/>
- <http://e-lawresources.co.uk/>
- <http://babel.hathitrust.org>
- <https://www.wcl.american.edu>
- <https://www.ali.org>

---

* Masterand (LL.M.), Louisiana State University, Paul M. Herbert Law Center, Baton Rouge, Louisiana; telecan.f.sebastian@gmail.com, stelec1@lsu.edu.

- ¹ Sens pe care l-a atribuit regretatul profesor accentului axiologic (disciplină filosofică care se ocupă cu studiul valorilor) într-una dintre remarcabile opere din perioada interbelică *Orizont și stil* (1935).
- ² Spre exemplu doctrina britanică spune că „Delictele în dreptul civil sunt mai mult sau mai puțin asemănătoare cu torts” opinie la care nu achiesăm - „’Delicts’ in civil law are more or less analogous to ‘torts’ in the common law.” - Geoffrey Samuel, *Law of Obligations and Legal Remedies* (Second Edition), Cavendish Publishing Limited, London and Sydney, 2001, p. 3, nota subsol 14.
- ³ Pentru mai multe detalii, a se vedea, Istrate Micescu, *Curs de drept civil*, Editura ALL BECK, București, 2000, p. 112.
- ⁴ „Old French: harm, wrong: from Latin tortus, twisted or crooked” - Elizabeth A. Martin, *A Dictionary of Law* (5th edition), Oxford University Press, 2003, p. 500.
- ⁵ Edmund Spenser a fost unul dintre cei mai mari poeți ai Angliei, el a trăit în sec XVI.
- ⁶ „Tort is nothing but the French equivalent of our English word wrong, and was freely used by Spenser as a poetical synonym for it” - Sir Frederick Pollock, *The Law of Torts: A Treatise on the Principles of Obligations arising from Civil Wrongs in the Common Law* (Fourth edition), Stevens and Sons, London, 1895, p. 2.
- ⁷ „Middle English, injury, from Old French, from Medieval Latin tortum” - American Heritage® Dictionary of the English Language, Fifth Edition, 2011, by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.
- ⁸ Este o perioadă din istoria lingvistică engleză cuprinsă între anii 1066 (cucerirea insulei Britania de către William Cuceritorul) și sfârșitul secolului al XV-lea.
- ⁹ Nu putem să nu constatăm faptul că acest cuvânt, injury (în engleză), tradus în limba română ca și prejudiciu corporal, este foarte apropiat ca și înțeles, nu doar lingvistic ci și juridic, de un „străbun” de a-l său introdus în Legea celor XII table sub denumirea de <<in iuria, (act comis) fără drept>> care provoca ceea ce astăzi se numește prejudiciu corporal sau fizic, pentru mai multe detalii referitoare la o interesantă evoluție istorică și intelectuală asupra acestui subiect, a se vedea, P. Vasilescu, *Drept Civil Obligații*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 549 și urm.
- ¹⁰ „A wrongful act or omission for which *damages can be obtained in a civil court by the person wronged, other than a wrong that is only a *breach of contract. The law of tort is mainly concerned with providing compensation for personal injury and property damage caused by *negligence” - Elizabeth A. Martin, op. cit., p. 500.

- ¹¹ „A civil wrong, other than breach of contract, for which a remedy may be obtained, usu. in the form of damages; a breach of a duty that the law imposes on persons who stand in a particular relation to one another” - B.A. Garner, *Black’s Law Dictionary* (9th edition), WEST, 2009, p. 1626.
- ¹² „A tort is an act or omission giving rise, in virtue of the common law jurisdiction of the Court, to a civil remedy which is not an action of contract” - Sir Frederick Pollock, op. cit., p. 4.
- ¹³ Întrucât la fel cum spunea un autor englez, „este mai ușor să definești un tort, mai degrabă, enumerând lucrurile care nu este decât ce este” având în vedere spectrul larg de cuprindere pe care îl are – „It might be possible to define a tort by enumerating the things that it is not” - B.A. Garner, *Idem*, p. 1626.
- ¹⁴ Pentru mai multe detalii privind evoluția istorică a surselor dreptului civil a se vedea, Gaius, *Instituțiile* (dreptului privat roman), Traducere, studiu introductiv, note și adnotări de Aurel N. Popescu, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982, p. 217 și urm.
- ¹⁵ *Istrate Micescu*, op. cit., p. 111.
- ¹⁶ P. Vasilescu, op. cit., p. 547.
- ¹⁷ Pentru o analiză mai amănunțită între diferențele de sisteme aduse de către cele două noțiuni a se vedea, Geoffrey Samuel, op. cit., p. 434-438.
- ¹⁸ „The history of the law of delict and tort is of interest in Europe not just because it explains the modern law, but equally because it highlights the changing nature of the subject, particularly since the promulgation of the codes. It also shows how the philosophy behind the subject, perhaps once a shared philosophy, is now diverging as between systems. ... There is, therefore, an important social dimension that in many ways proves more evident than the existence of positive rules.” Geoffrey Samuel, *idem*, p. 433.
- ¹⁹ „(1) to provide a peaceful means for adjusting the rights of parties who might otherwise “take the law into their own hands”; (2) to deter wrongful action; (3) to encourage socially responsible behavior; and, (4) to restore injured parties to their original condition, by compensating them for their injury.” https://www.wcl.american.edu/sba/outline_databank/outlines/Torts_Popper.pdf.
- ²⁰ Pentru o explicație completă și aprofundată asupra noțiunii de *civil wrong*, a se vedea, David G. Owen (editor), *Philosophical Foundations of Tort Law*, Publisher Clarendon Press Oxford, 1995, p. 33-52.
- ²¹ De aceeași părere este și doctrina engleză, pentru mai multe detalii, a se vedea, B.A. Garner, *Idem*, p. 492.
- ²² „Un delict civil nu este altceva decât o neîndeplinire a unei obligații legale, datorată reclamantului, pentru încălcarea unui contract sau îndeplinirea obligației de restituire a prestațiilor în cazul unei îmbogățiri fără justă cauză” - „A civil wrong is no more than a breach of legal duty owed to a plaintiff or a failure to perform a contract or to fulfil an obligation to make restitution of unjust enrichment” – David G. Owen (editor), op. cit., p. 33.
- ²³ Pentru o definiție complexă a răspunderii civile delictuale, a se vedea, P. Vasilescu, op. cit., p. 564.
- ²⁴ „In a classic series of articles a half century ago, Dean Green declared that tort law was public law in disguise” - Shapo S. Marshall, *An Essay on Torts: States of Argument*, Faculty Working Papers. Paper 202, 2011, p. 580.
- ²⁵ „Săvârșirea unui ilicit constând în încălcarea unei obligații de prudență și diligență prin producerea unei daune reclamantului.”, „A tort consisting of the breach of a *duty of care resulting in damage to the claimant.” - Elizabeth A. Martin, op. cit., p. 327-328.
- ²⁶ Câteva exemple de tort negligence sunt, accidente de mașină, marea majoritatea cazurilor medicale de malpraxis, etc.

- ²⁷ Quasi-delictul este actul prin care s-a adus altuia o daună fără intenție directă, printr-o intenție indirectă, cum am mai numit-o printr-o neglijență. Pentru mai multe detalii referitoare la acest izvor de obligații, a se vedea, M. Djuvara, Teoria Generală a Dreptului (Enciclopedia juridică) Drept Național, Izvoare și Drept Pozitiv, ed. All Beck, 1999, p. 235-239.
- ²⁸ *Liability* poate fi tradus prin termenul de responsabilitate juridică și are aceeași semnificație juridică ca și în limba română, pentru mai multe detalii, a se vedea, B.A. Garner, op. cit., p. 997.
- ²⁹ „A precedent, therefore, is a judicial decision which contains in itself a principle” - J. W. Salmond, The Theory of Judicial Precedents, The Law Quarterly Review, No. LXIV, 1900, p. 387.
- ³⁰ Pentru o abordare pragmatică (economică) a cauzei în disciplina *tort law*-ului, sau cum poți transforma un lucru atât de abstract precum cauza într-unul concret, cuantificabil, a se vedea un interesant articol, W. M. Landes și R. Posner, Causation in tort law: an economic approach, The Journal of Legal Studies, vol. XII, January 1983, p. 109-134.
- ³¹ P. Vasilescu, op. cit., p. 547.
- ³² Valențele acestuia sunt dintre cele mai variate putând fi utilizat în foarte multe împrejurări și raporturi juridice, spre pildă *strict liability* (răspundere obiectivă) sau *vicarious liability* (răspunderea angajatului pentru fapta prepusului) sau *tax liability* (obligație fiscală).
- ³³ *Liability law* sau *tortious liability* înseamnă „Acea răspundere care se naște dintr-o încălcare a obligației (1) fixată în principal de către lege, (2) este datorată în general persoanelor, și (3) când este încălcată, pot fi obținute daune-interese printr-o acțiune reparatorie.” - „Liability that arises from the breach of a duty that (1) is fixed primarily by the law, (2) is owed to persons generally, and (3) when breached, is redressable by an action for unliquidated damages” - B.A. Garner, Idem, p. 998.
- ³⁴ Trebuie să menționăm faptul că noțiunile fiecărei specii de tort în parte pe care urmează să le expunem au fost preluate din lucrarea scrisă de către, K. W. Clarkson, R. L. Miller, F. B. Cross, Business Law Text and Cases 13th edition, Cengage Learning, USA, 2013, p. 118-140, de asemenea, am ales să nu mai arătăm pentru fiecare noțiune în parte și textul în limba engleză din motive de sinteză, mai trebuie precizat faptul că structura și ordinea clasificărilor ne aparține.
- ³⁵ Ca și referință generală pentru subsecțiunea respectivă indicăm lucrarea, *ibidem*.
- ³⁶ Prin cuvântul *injury* putem înțelege „acea încălcare a dreptului legal al unei persoane pentru care legea prevede un remediu” - „The violation of another's legal right, for which the law provides a remedy”, B.A. Garner, op. cit., p. 856.
- ³⁷ Brendan Greene, Course Notes Tort Law, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2013, p. 1-2.
- ³⁸ „De aici și diferența între răspunderea obiectivă și ilicitele civile săvârșite din neglijență, întrucât, prima este independentă de vreo vină în speță pe când în cazul ultimei trebuie identificată o vină, de pildă, persoana respectivă a acționat neglijent.”-, Brendan Greene, *idem*, p. 94.
- ³⁹ *Ibidem*.
- ⁴⁰ Pentru mai multe detalii interesante despre evoluția teoriei riscului, a se vedea, P. Vasilescu, op. cit., p. 559-562
- ⁴¹ P. Vasilescu, *idem*, p. 557-559.
- ⁴² „Tort law systems whose exterior, official wrappings are apparently identical or fairly similar may nevertheless produce different applications” – M. Bussani, M. Infantino, Tort Law and Legal Cultures, The American Journal of Comparative Law, Vol. 63, No.1, 2015, p. 80.
- ⁴³ Câteva exemple sunt Marea Britanie și Noua Zeelandă sau SUA și India sau anumite reglementări din Codul civil etiopian, pentru mai multe detalii referitoare la prezentele exemple, a se vedea, M. Bussani, M. Infantino, *idem*, p. 81-83.

- ⁴⁴ P. Malaurie, Antologia gândirii juridice, ed. Humanitas, București, 1997, p. 34.
- ⁴⁵ A. Dorfman, What Is The Point Of Tort Remedy, The American Journal of Jurisprudence, Vol. 55, 2010, p. 114, nota subsol 39.
- ⁴⁶ Interesantă este și evoluția acestui remediu, care nu dintodeauna a avut aceleași priorități convenționale, spre exemplu profesorul Pollock în tratatul său, citat în dese rânduri, evocă utilizarea unei modalități extra-judiciare de reparare a prejudiciului prin aceea a *self-help*, adică persoana prejudiciată își înfăptuia singur dreptatea spunând că „suntem îndreptățiți să combatem violența cu violență, nu pentru repararea prejudiciului ci pentru prevenirea acestuia” „we are allowed to repel force by force not for the redress of injuries but for their prevention” – Sir F. Pollock, op. cit., p. 167.
- ⁴⁷ Un astfel de remediu extra-judiciar există de lege lata și în dispozițiile art. 1391 alin. (3) coroborate cu art. 2267 ale Codului Civil român care fac referire la o iertare de plată făcută de victimă prin intermediul unei tranzacții, pentru mai multe detalii, a se vedea, P. Vasilescu, op. cit., p. 666.
- ⁴⁸ De asemenea consacrat, de lege lata, și în dispozițiile art. 1385 alin. (1) ale Codului civil român.
- ⁴⁹ Acestea pot fi calificate ca niște monografii jurisprudențiale, pe care se bazează și citează în dese rânduri instanțele judecătorești sau juriști americani, cuprinzând analize și discuții doctrinare pe baza unor reguli particulare, ele au fost fondate încă din anul 1923 de către Institutul American de Drept. <https://www.ali.org/about-ali/creation/>.
- ⁵⁰ „The law of torts attempts primarily to put an injured person in a position as nearly as possible equivalent to his position prior to the tort”- A. Dorfman, op. cit., p. 105.
- ⁵¹ Ibidem.
- ⁵² Pentru mai multe detalii, referitoare la acest principiu, a se vedea, P. Vasilescu, op. cit., p. 565-567.
- ⁵³ Spre exemplu din cauza pierderii unui membru sau distrugerea completă a bunului.
- ⁵⁴ „ ... The rules of the Anglo-American common law of torts are best explained as if designed to promote efficiency in the sense of minimizing the sum of expected damages and costs of care; or, stated differently that the structure of common law of torts is economic in character. .... The logic of common law is an economic logic” - W. M. Landes, R. A. Posner, The Economic Structure of Tort Law, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1987, p. 312.
- ⁵⁵ „The three sets of costs involved in any tort or potential tort situation are (1) the costs of taking precautions to avoid the tort; (2) the costs associated with the tort, if it occurs; and (3) the administrative costs associated with resolving tort disputes” - D. H. Cole, P. Z Grossman, Principles of Law and Economics, Ed. Pearson Education Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 2005, p 214.
- ⁵⁶ Fost profesor, la Facultatea de Drept din Yale, și decan al aceleiași facultăți, el fiind considerat alături de un alt autor citat mai sus, Richard A. Posner, fondator al ramurii de drept și economie care analizează aspectele economice ale dreptului.
- ⁵⁷ „The chief goal of tort law, according to Judge Guido Calabresi, is to minimize the sum of these three costs.” – Ibidem.
- ⁵⁸ „Tort law, that is, selects a base-line that promotes efficiency by informing the deliberation toward action of the rational maximizer by way of imposing liability for failing to take costs justified precautions.”- A. Dorfman, loc. cit, p. 113.
- ⁵⁹ D. H. Cole, P. Z. Grossman, op. cit., p. 244.
- ⁶⁰ A. Dorfman, loc. cit, p. 105-162.
- ⁶¹ D.H. Cole, P. Z. Grossman, op. cit., p. 244.
- ⁶² A. Dorfman, loc. cit, p. 114.
- ⁶³ Geoffrey Samuel, op. cit., p. 263.

- ⁶⁴ Trebuie să menționăm faptul că noțiunile fiecărei categorii de remedii ale ilicitului civil (tort law) pe care urmează să le expunem au fost preluate din lucrarea scrisă de către, K. W. Clarkson, R. L. Miller, F. B. Cross, op. cit., p. 118-134, de asemenea, am ales să nu mai arătăm pentru fiecare noțiune în parte și textul în limba engleză din motive de sinteză, totodată mai trebuie precizat faptul că structura și ordinea clasificărilor ne aparțin.
- ⁶⁵ „Daunele sunt acele sume de bani pe care autorul unui ilicit este obligat să le plătească persoanei prejudiciate cu titlu de compensație”, „Damages are the sum of money which a person wronged is entitled to receive from the wrongdoer as compensation for the wrong” - B.A. Garner, op. cit., p. 445.
- ⁶⁶ „Damages are compensation for the claimant. The aim of damages in tort is to put the claimant in the position they would have been in if the tort had not been committed. This principle is known as *restitutio in integrum*.” – Brendan Green, op. cit., p. 173.
- ⁶⁷ Decizia Cuții Supreme de Justiție dată în 1876 dată în speța *Birdsall v. Cooldige* 93 U.S. 64 care confirmă că cei doi termeni sunt unul și același lucru – <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/93/64/case.html>.
- ⁶⁸ *Bessemer & Lake Erie Railroad Co. v. Seaway Marine Transport*, 357 F.3d596 (6th Cir. 2010).
- ⁶⁹ În acest caz am evitat să folosim termenul de prejudiciu întrucât conform doctrinei române în acest caz, al daunelor morale, dauna nu are o substanță patrimonială iar termenul de prejudiciu este traducerea patrimonială a daunei (și nu numai), pentru mai multe detalii, a se vedea, P Vasilescu, op. cit., p. 572.
- ⁷⁰ „Daune acordate adițional pe lângă cele compensatorii când pârâtul a avut o conduită nechibzuită, dolosivă, sau de inducere în eroare”, „Damages awarded in addition to actual damages when the defendant acted with recklessness, malice, or deceit” - B.A. Garner, op. cit., p. 448.
- ⁷¹ „O lipsă de diligență rezonabilă sau de prudență”, „A lack of slight diligence or care” - B.A. Garner, op. cit., p. 1134.
- ⁷² *Fay v. Parker*, 53 N.H. 342, 382 (1873) caracterizează integrarea daunelor punitive în disciplina *tort law*-ului drept o anomalie; un alt caz ar fi, *Rugg v. Tolman*, 117 P. 54, 57 (Ut. 1911), unde s-a precizat că „Dreptul nu poate, cum nici natura lucrurilor nu poate, permite acordarea de daune punitive pentru simplă neglijență”, „The law does not, and in the nature of things cannot, allow exemplary or punitive damages for mere negligence” - A. Dorfman, loc. cit, p. 141
- ⁷³ David L. Walther and Thomas A. Plein, *Punitive Damages - A Critical Analysis: Kink v. Combs*, 49 MARQ. L. REV. 369 (1965); a se vedea și Charles T. McCormick, *Some Phases of the Doctrine of Exemplary Damages*, 8 N.C. L. Rev. 129 (1930); de asemenea un alt articol interesant ar fi și cel scris de Benjamin C. Zipursky, *A theory of punitive damages*, Texas Law Review, vol. 84, no. 1, 2005.
- ⁷⁴ A. Dorfman, idem, p. 140.
- ⁷⁵ A. Dorfman, idem, p. 144.
- ⁷⁶ Pentru mai multe detalii, a se vedea, Marius-Ioan Floare, *Observații privind daunele punitive și oportunitatea introducerii lor în sistemele de drept civil de tip continental*, Studia Universitatea Babeș-Bolyai –Iurisprudentia, nr. 2, 2014.
- ⁷⁷ M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală*, ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972, p. 32.
- ⁷⁸ *Combe v. Combe*, 2 KB, 215 (1951).
- ⁷⁹ Prin care, de pildă, în viziunea lui Aristotel asupra justiției comutative, dreptatea în raporturile private constă într-un fel de egalitate, iar nedreptatea într-un fel de inegalitate bazată pe o proporție aritmetică (ține cont doar pe o egalitate naturală între persoane făcând abstracție de merit sau poziție socială) diferită de proporția geometrică (care se bazează mai mult pe merit) caracteristică justiției distributive – Aristotel, *Etica Nicomahică*, Ed. IRI, București, 1998, Cartea aV-a, cap. 4, paragraf 25-30, p. 109.

- ⁸⁰ „O hotărâre judecătorească care obligă sau previne o anumită acțiune”, „ A court order commanding or preventing an action” - B.A. Garner, op. cit., p. 855.
- ⁸¹ „In a general sense, every order of a court which commands or forbids is an injunction; but in its accepted legal sense, an injunction is a judicial process or mandate operating *in personam* by which, upon certain established principles of equity, a party is required to do or refrain from doing a particular thing” Howard C. Joyce, *A Treatise on the Law Relating to injunctions*, Vol. 1, Ed. Matthew Bender & Company, Albany, N. Y., 1909, §1, p.2.
- ⁸² „Injunctions has been styled the “strong arm” of equity to be used only to prevent irreparable injury to him who seeks its aid” - Howard C. Joyce, *idem*, §2, p. 4.
- ⁸³ Trebuie să menționăm faptul că noțiunile fiecărei subcategorii de injonțiuni pe care urmează să le expunem au fost preluate din lucrarea scrisă de către, Brendan Green, op. cit., p. 177-178, de asemenea, am ales să nu mai arătăm pentru fiecare noțiune în parte și textul în limba engleză din motive de sinteză.
- ⁸⁴ *Kelson v. Imperial Tobacco Company*, 2 QB 344 (1957).
- ⁸⁵ „O examinare judiciară formală a probelor și determinarea temeiurilor legale într-o procedură contradictorie”, „A formal judicial examination of evidence and determination of legal claims in an adversary proceeding” - B.A. Garner, op. cit., p. 1644.
- ⁸⁶ Traducerea din limba latină este „pentru că se teme” și „este o doctrină care permite oricărei persoane să caute o ușurare echitabilă față de viitoare și probabile daune cauzate unui drept sau interes specific”, „because he fears, A legal doctrine that allows a person to seek equitable relief from future probable harm to a specific right or interest” – B.A. Garner, *idem*, p. 1367.
- ⁸⁷ I. Deleanu, *Prolegomene juridice Studii și articole*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 87.
- ⁸⁸ „In truth, the law of torts bears witness to the fact that it can never be an obligations category in the sense of being a category that stands in contrast to a law of property category” - Geoffrey Samuel, op. cit., p. 263.